Het Neo-Malthusianisme.

VOORDRACHT

gehouden voor de Isr. Werkliedenvereeniging „BETSALEL,"

DOOR

DR. H. PINKHOF.

„De voordeelige zijde van het neo-malthusianisme boven andere methoden van wereldverbetering is: dat men het reeds in zijn gevolgen kan beoordeelen.

En dat dit oordeel zeer ongunstig uitvalt.... acht ik een tweede voordeel."

AMSTERDAM,
VAN CREVELD & Co.
1898.

VOORWOORD

Het is reeds bijna een jaar geleden, dat ik de hier volgende voordracht gehouden heb. Ondanks den aandrang van vele belangstellenden heb ik tot nu toe geaarzeld, haar in het licht te geven.

Wat ik in die voordracht bijeengebracht had, was bestemd voor een vereeniging van mannen, wier gezindheid ten opzichte van het neo-malthusianisme geheel overeenkomt met de mijne.

In de kringen der voorstanders echter — ik weet het bij ondervinding — wekt de bestrijding van het neo-malthusianisme een ergernis, die, naarmate zij minder gerechtvaardigd is, zich op des te onaangenamer toon tracht te uiten. Zulke uitingen zijn niemand naar den zin. Ze uit te lokken begeer ik allerminst en daarom liet ik tot nu toe mijn geschriftje rusten. De opmerking van een mijner geestverwanten op dit punt, dat de kring, waarvoor mijn voordracht bestemd was, zich niet beperkt tot de vereeniging die haar aanhoorde, deed mij echter zwichten.

Tot dien kring, tot de tegenstanders van het neo-malthusianisme richt ik dan ook het woord.

Waartoe zou het dan dienen, overtuigden te bepreeken?

Ik stel mij voor, dat het niet overbodig is, hun verweerkracht te vergrooten, zoo hun overtuiging wordt aangevallen.

Doorgaans toch is hun eenig antwoord op zulk een aanval: het is onzedelijk; het is tegen de natuur. En die taal, voor hen begrijpelijk, is voor den tegenstander reeds onverstaanbaar geworden. Deze beroept zich dan op »de" wetenschap, en op uitspraken van professoren en doctoren. . . .

Welnu, in het volgende vindt men òòk uitspraken van de wetenschap, van professoren en van doctoren. En die uitspraken berusten niet op bespiegeling, maar op feiten, die nauwkeurig zijn vastgesteld.

Of ik mij voorstel, ook bij de neo-malthusianisten iets met die feiten uit te richten?

Niet veel. Een mijner vrienden zeide: »volstrekt niets. Want »met het aanvoeren van die feiten doet gij een beroep op die »eigenschappen, die zij, blijkens het omhelzen van het neo-malthu»sianisme, geheel missen, nl. vaderlandsliefde en gevoel voor het »algemeen welzijn". Daarmede ben ik het niet eens. Ik weet, dat velen te goeder trouw meenen, dat het stelsel, dat zij toepassen of verbreiden, het heil der maatschappij tot doel en uitwerking heeft. Maar ik weet ook, dat het voor velen een onoverkomelijke stap zou zijn, de deugdelijkheid te erkennen van een beginsel, dat in hunne oogen reeds verouderd was.

Wat hen betreft, die met het neo-malthusianisme niets anders beoogen dan hun eigen belang en onverschillig zijn voor het algemeene, — ik hoop, dat zij uitzonderingen zijn.

De volgende bladzijden dan vormen geen verhandeling, maar een voordracht. Zooveel feiten, als het mij doenlijk toescheen, op één avond verstaanbaar mede te deelen, heb ik er in verzameld. Nagenoeg alle gegevens waren reeds vroeger, in het »Nederl. Tijdschr. v. Geneesk." door mij in het licht gegeven, met verwijzing naar de bronnen. Een bestrijding van de juistheid der gegevens is, voor zoover mij bekend is, nergens verschenen. Ik heb ze daarom met vertrouwen aan leeken medegedeeld en doe dit ook nu.

Wie er belang in stelt, een voor ieder begrijpelijke bestrijding der theoretische grondslagen van het stelsel te leeren kennen, kan ik ten zeerste aanbevelen het opstel van Alexander Tille in Wetenschappelijke bladen, September 1895.

M. H. Indien in onze eeuw de wereld slechts half zooveel verbeterd was, als zou beantwoorden aan de moeite, die men nog dagelijks doet om haar beter te maken, dan zou er voor het menschdom niet veel meer te wenschen overblijven. Van alle kanten is men in den weer om stelsels te bedenken, waardoor alle onaangenaamheden, die het leven begeleiden, uit de wereld gebracht kunnen worden. Daar nu evenwel de deugdelijkheid van die stelsels, hoe goed ze ook bedoeld zijn, door evenveel menschen wordt bestreden als verdedigd, zou het aangenamer zijn, als ieder, die ze uitdenkt, maar kon besluiten, zijn overtuiging voor zich te houden, of wel alleen van hen een oordeel over zijn stelsel te verlangen, die in staat zijn, het te beoordeelen.

Maar het is er zoo mee gesteld, dat ieder onzer gedwongen wordt, over alle stelsels te gelijk een oordeel te hebben. Is het niet zoo? Morgen is er verkiezing, men stuurt u een stemkaart thuis. Nu m o e t gij kiezen, of gij wilt of niet. De candidaten staan een of andere methode van wereldverbetering voor: anarchie, communisme, socialisme in drie of meer soorten, radicalisme en liberalisme in allerlei kleuren; clericalisme, protectie, gouden standaard of zilveren. Zegt gij: ik heb er geen verstand van en blijf thuis, dan kiest u toch, want ook uw niet stemmen heeft invloed op den uitslag der verkiezing. En het ergste is, dat de meeste van al die methoden, bijv. het socialisme en communisme, nog enkel in theorie bestaan, of slechts onder zulke omstandigheden zijn toegepast, dat voor den voorstander de mislukking der proeven niets bewijst, zoodat gij, wanneer gij het afkeurt, ten antwoord krijgt: hoe kunt gij het afkeuren? Het is nog niet eens behoorlijk geprobeerd. Daar staat ge dan met den mond vol tanden, want gij zult het zelf niet eens wenschelijk vinden, dat men nu eens met een behoorlijke proef begint.

Anders is dit met het neo-malthusianisme. De voordeelen van dit stelsel voor de maatschappij en voor de afzonderlijke personen, die men den menschen voorgespiegeld heeft of nog voorspiegelt, zijn duidelijk aan te geven. En aan toepassingen van het stelsel heeft het volstrekt niet ontbroken, noch in ruimte van aantal, noch in lengte van tijd. Dertig jaren of langer hebben de Franschen het gehuldigd en toegepast, en in andere landen is men aardig op

weg om hetzelfde te doen. De maatschappelijke toestand, die thans door Frankrijk vertoond wordt, geeft dus wèl een maatstaf aan om te beoordeelen, of het neo-malthusianisme in staat is, zijn beloften te houden. Welnu, de voordeelige zijde van het neo-malthusianisme boven andere methoden van wereldverbetering is: dat men het reeds in zijn gevolgen kan beoordeelen. En dat dit oordeel zeer ongunstig uitvalt, dat geen enkele belofte in vervulling is gekomen, acht ik een tweede voordeel. Deze in veler oogen stoute stelling behoor ik wel eenigszins toe te lichten. Het was ook geenszins mijn bedoeling, u nu reeds naar huis te laten gaan, en mijn voornemen is dan ook, u door de mededeeling van een reeks van feiten aan te toonen, waarin, zóo beschouwd, de voordeelige zijde van het neo-malthusianisme gelegen is.

I.

In de eerste plaats wil ik u met eenige cijfers en teekeningen bewijzen, dat reeds in 1886 de invloed van het neo-malthusianisme in Frankrijk zoodanig was, dat men reeds toen het recht had, de vervulling van zijn beloften te eischen, en bij niet-voldoening het stelsel failliet te verklaren. Ik ontleen die cijfers aan een voordracht van prof. Rochard, die kortelings gestorven is (Revue Scientifique, 19 Fevrier 1887). Deze warme zoon van zijn vaderland gevoelde de ontvolking van Frankrijk zeer pijnlijk. Ik kan mij niet weerhouden, hier eenige van de welsprekende volzinnen te herhalen, waarmeê hij, als voorzitter van de Fransche Maatschappij tot Bevordering der Wetenschappen zijn medeleden heeft toegesproken.

Het is een grijsaard, die hier spreekt: éen, die den ernst van het leven heeft leeren kennen. Niet een jong man, die de bezwaren te licht telt.

»Het is niet enkel", zoo spreekt hij, »in zijn macht en veiligheid, dat een volk bedreigd wordt, als het niet toeneemt, maar ook in zijn rijkdom. Vroeger, toen de volken uitsluitend leefden van de hulpmiddelen, die hun eigen grond aanbood, was het noodig, dat het aantal monden de hoeveelheid voedsel niet overtrof. Men vreesde toen de hongersnood evenzeer als de pest. Landverhuizing, dat was een moeilijke zaak. Thans ruilen de

landen hun voortbrengselen en hun bevolking met hetzelfde gemak; alle wegen van den aardbol zijn open, en het evenwicht herstelt zich van vanzelf. Zelfs een overdreven toewas der bevolking, verre van een gevaar te zijn, wordt een oorzaak van macht en voorspoed."

»Maar de stilstand der aangroeiing, dat is juist het omgekeerde. Als een volk niet toeneemt, terwijl de eischen des levens met de vorderingen der beschaving stijgen, is er gebrek aan handen, en blijft het aanbod onder de vraag. Het eerst is het de landbouw, die in den steek wordt gelaten, dan de moeilijke, vermoeiende vakken. Hierdoor wordt de bebouwing van het land duurder; de boeren kunnen niet meer voor dezelfde prijzen hun voortbrengselen leveren als de andere volken, die op hun eigen markten met hen komen concurreeren."

»De nijverheid en landbouw moeten dan van vreemde werklieden gebruik maken. Wij zijn reeds lang daartoe gekomen. In 't Noorden zijn het Belgen, die het land bebouwen, in het Zuiden Spanjaarden en Italianen."

Uit verschillende gegevens berekent Rochard, dat Frankrijk binnen 40 jaren voor een derde gedeelte uit vreemden zal bestaan.

»Deze lieden," zoo vervolgt hij, »zijn een vijandig en gevaarlijk element in een staat. Zij hebben noch dezelfde belangen, noch dezelfde neigingen als wij . . . Zij zijn het, die wij in oproertijden aantreffen in de werkplaatsen als aanstokers en tweedrachtzaaiers. . .

»Ik zal niet treden in een onderzoek naar de oorzaken, die deze verkleining der gezinnen hebben te weeg gebracht. Maar wat de drijfveer zij: eigenbelang, hebzucht, vrees voor ontberingen, werkelijke ontbering of een verkeerd begrepen liefde voor de reeds geboren kinderen — steeds is het diep te betreuren. Het is een ongeluk voor geheel de maatschappij en voor elk harer leden."

»Men kan het niet genoeg herhalen, en het moet verkondigd worden door de bejaarde lieden, met het gezag, dat zij ontleenen aan de ondervinding en aan de wetenschap dat zij hun plicht vervuld hebben: geen geluk is mogelijk, dan te midden van een regelmatig opgebouwd gezin!"

»Wat men vooral moet zeggen en aantoonen is: dat, in gelijke omstandigheden, er meer kansen van geluk zijn voor talrijke gezinnen dan daar, waar men alles laat aankomen op het hoofd van één

stamhouder. In het eerste geval is het huis levendig, bezield, vol van lach en spel. De kinderen, zonder te veel zorgvuldigheid opgevoed, worden ouder en grooter en ontwikkelen zich in vrijheid. Wetende, dat zij niet in een klaargemaakt bedje komen, maken zij zich, door te werken, gereed om hun plekje onder de zon te veroveren. Zulke zijn het niet, die een verkeerden weg opgaan en als er éen onder is, die mislukt, komen de anderen hem te hulp. Dat is de solidariteit van het gezin."

»Komt er een te sterven. dan is dit een vreeselijke smart voor de ouders, maar het huiselijk leven staat er niet door stil. De overblijvenden, snel in 't vergeten, zooals kinderen zijn, hervatten spoedig hun spel en hun vroolijkheid. De ouders, voortdurend daarbij aanwezig, voelen hun verdriet meer en meer verzachten. Eindelijk wordt de leegte aangevuld, en de kleine afwezige blijft slechts een zachte en droeve herinnering."

»In de gezinnen, waar slechts éen kind is, is zijn dood een onherstelbaar verlies. Alles stort met hem in. Het gezin is ontredderd — de kleine doodsbaar is altijd aanwezig — richt zich op tusschen vader en moeder, die oud worden met verdriet, wanhoop, waanzin. Leeft het kind — dan wordt het in zedelijk en lichamelijk opzicht op treurige wijze opgevoed, Verwend, bedorven door iedereen, wordt dit kleine wezen een zelfzuchtige zwakkeling. Hij behoeft niet te werken, want hij weet, dat hij rijk zal worden, en iedereen houdt het hem vaak genoeg voor."

»Tot den mannelijken leeftijd gekomen, staat hij ongewapend tegenover de wisselvalligheden des levens, onbekwaam om zijn positie, zijn vermogen te verdedigen tegen de hebzucht van anderen of de eischen van zijn eigen ondeugden."

Inderdaad brengt de gewone sterftekans mede, dat de meeste kinderen uit gezinnen met twee spruiten op volwassen leeftijd noch broer, noch ouders hebben. En zoo het eenig kind van dien overgeblevene weer volwassen is, heeft het noch ouders, noch ooms of tantes, noch nichten en neven, noch broers of zusters. Hij is alleen. In Frankrijk is het tegenwoordig niet zeldzaam, dat éen persoon, vaak met groot vermogen, maar vaak ook niet — want het rad van avontuur staat ook dáar niet stil — geheel alleen op

de wereld staat en dat met hem zijn geslacht uitsterft. Verleden jaar hebben wij nog gezien, hoe Max Lebaudy, een jongeling met vele millioenen, wien iedere zedelijke steun ontbrak, het slachtoffer is geworden, juist gelijk de woorden van Rochard luiden, van zijn eigen ondeugden en de hebzucht van anderen. Dat is het beeld van den kleinzoon van het neo-malthusianisme.

Rochard eindigt deze beschouwing met een opwekking tot de geneeskundigen, de staathuishoudkundigen, de geleerden, ja tot allen, die eenigen invloed kunnen uitoefenen op de openbare meening, om door woord en geschrift op te komen tegen de neigingen, die het land ten verderve voeren. »Het is tijd om te beginnen," zoo roept hij uit. »Met de middelen van publiciteit en verspreiding die wij bezitten, is het gemakkelijker dan men meent, om de openbare meening op haar schreden terug te voeren!" Hierna gaat hij over tot het uiteenzetten van de door hem bijeengebrachte cijfers.

Hij toont dan aan, in de 65 eerste jaren van deze eeuw de bevolking van Frankrijk is toegenomen met $^1/_3$ gedeelte, terwijl Engeland en Pruisen in dien tijd reeds $2^1/_2$ maal volkrijker waren geworden. Maar, terwijl de aangroei van deze beide landen sinds dien tijd bijna onverminderd is voortgegaan, terwijl millioenen hunner zonen in alle wereldstreken de macht en den rijkdom van het moederland verzekeren, is de bevolking van Frankrijk na dien tijd nauwelijks gestegen, hoewel tallooze vreemdelingen zich daar zijn komen vestigen, veel meer, dan in andere landen, die door hun eigen kinderen bevolkt worden. Er zijn 9 departementen, waar van 1841—1882 de bevolking belangrijk is afgenomen, een 10 tal, waar de afname gering is, en slechts 8, waar de bevolking behoorlijk is toegenomen. In Normandië, een rijk door de natuur gezegend land, is de bevolking met $^1/_3$ gedeelte afgenomen. Straks zullen wij in 't bijzonder op dit land letten om te zien, welke zegeningen het n.-m. daar gebracht heeft.

Het tegenwoordige geboorte-cijfer is in de meeste departementen, die nog niet zijn afgenomen, van dien aard, dat weldra ook daar afname te verwachten is. Slechts in 6 heeft een normale vermeerdering plaats. Wilt gij eens recht zien, hoe weinig kinderen de hoofdstad van Frankrijk bezit, dan verzoek ik u de figuren 1—4 even te willen aanzien (zie de bevolkingspyramides op blz. 10).

BEVOLKINGSPYRAMIDES.

In de breedte der figuren is afgebeeld, een hoe groot gedeelte der bevolking zich bevindt op den leeftijd van 0—5, van 5—10 jaren enz. De beide eerste pyramides hebben een breeden grondslag. De jeugd is voldoende vertegenwoordigd, om later de verliezen te kunnen aanvullen, die de dood onder de lieden van hooger leeftijd teweeg brengt.

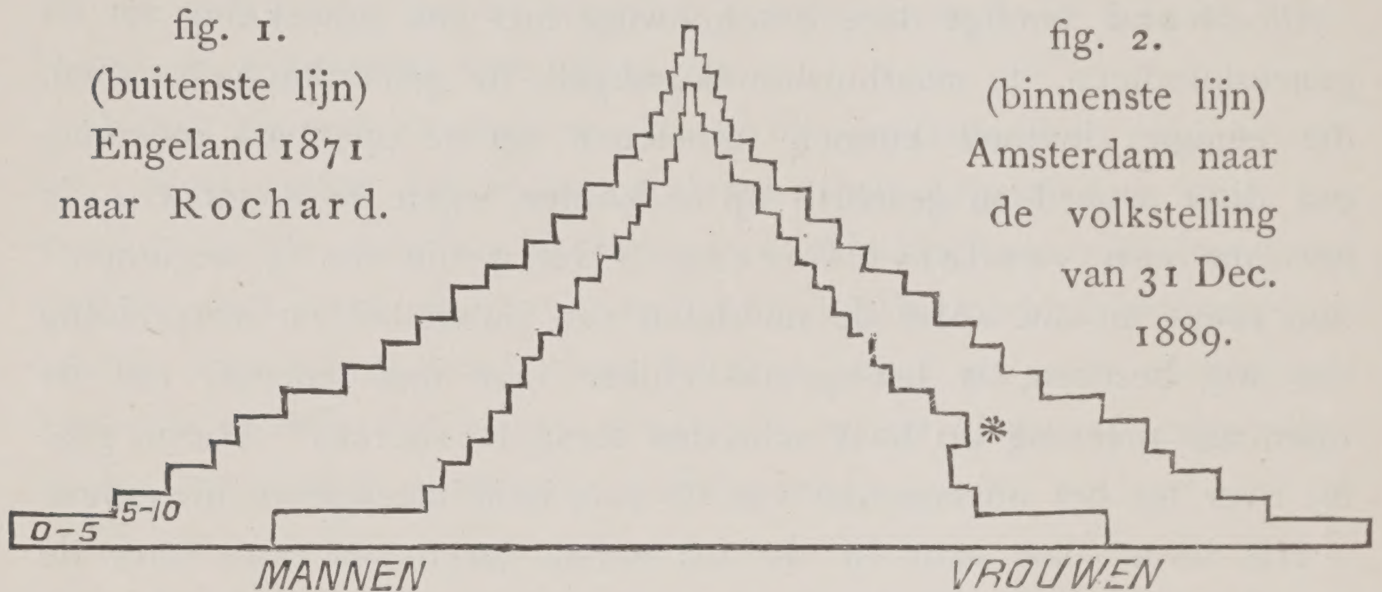
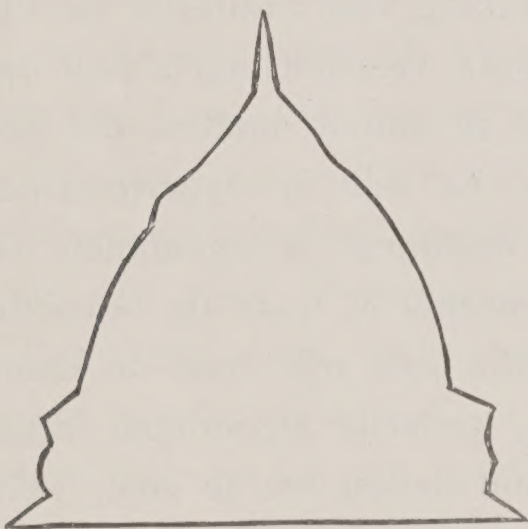

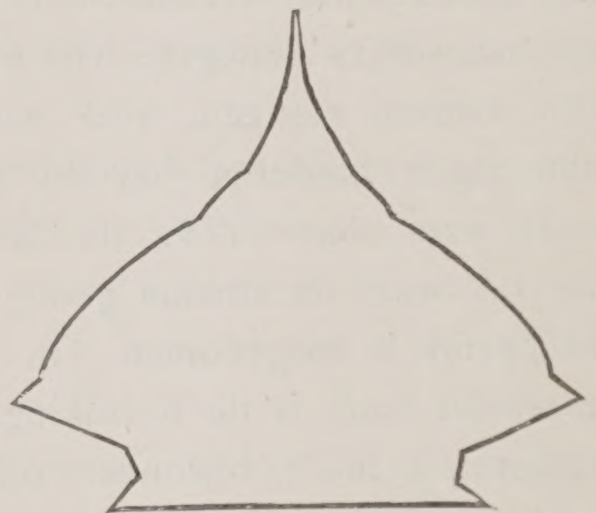
fig. 1. (buitenste lijn) Engeland 1871 naar Rochard.

fig. 2. (binnenste lijn) Amsterdam naar de volkstelling van 31 Dec. 1889.

De uitsprong bij * beduidt het groote aantal vrouwelijke dienstboden uit de Provincie, te Amsterdam aanwezig.

fig. 3. De »provincie" van Frankrijk 1879. en fig. 4. Parijs in 1879 (naar Rochard.

Vooral Parijs echter heeft een zwakke basis, en in de groote breedte, die de figuur aanneemt op de hoogte der middelbare leeftijden ziet men voorgesteld het aantal vreemdelingen, dat de Parijsche bevolking komt aanvullen, omdat er geen jeugd is om dat te doen. Door die vreemdelingen wordt het brood opgegeten, waarvan de Parijsche ouders meenden, dat het voor hun kinderen niet zou groeien

Nog belangwekkender worden de cijfers, die men na 1886 verzameld heeft. Van 1890—92 is de bevolking van Frankrijk (ondanks ruimen toevloed van vreemdelingen) met 68.992 zielen afgenomen, in 1894 slechts met 7146 toegenomen. (Zitting der Acad. de Médecine de Paris, 14 Januari 1896). Ik wil voor het oogenblik nog niet instemmen met hen, die reeds op zich zelf in de afname eener bevolking een ramp zien, hoewel daarvoor, na de beschouwingen van Rochard, wel aanleiding is. De meeste Franschen, die deze cijfers zien, betreuren ze zeer, hoewel de meesten ook denken: het geeft niet, of ik voor mijn deel al tracht, den toestand te verbeteren. Maar waarom betreuren ze de ontvolking? Omdat ze bang zijn, niet genoeg soldaten te hebben voor den steeds door hen verwacht wordenden oorlog. Nu, als een natie tot geen ander doel kinderen wil voortbrengen, dan om ze te laten doodschieten, kan ze het mijnentwege wel laten.

Maar uit Rochard's woorden hebben wij gezien, dat ook in vredestijd het vaderland zijn kinderen noodig heeft tot zijn bloei en behoud. En al mochten er velen zijn, die beweren, dat het begrip »vaderland" voor hen geen beteekenis heeft, en velen inderdaad niets meer voor dat denkbeeld gevoelen, onverschillig er voor zijn, dat de zoogen. beschaafde natiën de een na de andere zelfmoord plegen — in dezen kring behoef ik niet te wijzen op de waarde, die dat vaderland voor u heeft; op de offers, die gij, ook in vredestijd moet over hebben, en ook werkelijk brengen wilt, om den bloei en het behoud van ons land te verzekeren.

Maar bij dit alles wil ik heden niet stilstaan; ik wil slechts zulke argumenten aanvoeren, die in cijfers kunnen worden uitgedrukt. En van al het voorgaande wil ik alleen dit feit afleiden, dat in Frankrijk het neo-malthusianisme in zoodanige mate is toegepast, dat men mag eischen, dat daar die gevolgen in het maatschappelijk leven zijn aan te toonen, die door de neo-malthusiaansche propaganda het volk worden voorgespiegeld.

Wat belooft het neo-malthusianisme?

Dat het bestaan gemakkelijker zal worden, dat het individueele geluk zal toenemen; dat men de weinige kinderen beter zal kunnen voeden en opvoeden, dat de kindersterfte dus geringer zal worden.

Het belooft, dat de zooveel goedkoopere huwelijken talrijker

zullen worden en dat hierdoor de zedelijkheid zal verbeteren.

Het belooft, dat het alcoholisme en de misdadigheid, die gevolgen der ellende, zullen afnemen.

Het belooft, dat de vrouwen gezonder zullen worden, en dat de kinderen — thans niet meer door uitgezwakte moeders ter wereld gebracht, gezonder zullen zijn, en dat daardoor de sterfte aan tering geringer, de gemiddelde levensduur langer zal worden.

Het belooft — en hier begint de blijde boodschap aan de lagere klassen — meer werk, omdat minder werklieden zullen mededingen; meer loon — omdat het aanbod van werkkrachten geringer zal zijn; minder uitgaven aan het proletariaat, omdat door de algemeene welvaart het aantal proletariërs zal afnemen.

Geachte toehoorders! Er zijn een aantal menschen, die sedert het onderzoek van Malthus in een werkelijk zenuwachtigen toestand geraken, als zij vernemen, dat er menschen geboren worden. Carlyle, de diepzinnige en geestige Engelsche schrijver, schetste reeds vóordat men in het groot aan neo-malthusiaansche kunstmiddelen is gaan denken, deze eigenaardigheid op de volgende wijze (in Sartor Resartus):

»Een doodelijke vrees voor overbevolking kwelt den Raadsheer, ja die vrees schijnt een idée fixe te zijn geworden, dat ontegenzeggelijk verwant is aan de lichtste vormen van krankzinnigheid. Nergens ziet hij licht in dat gedeelte van zijn verstandelijke wereld; maar niets anders ziet hij dan de grimmige schaduwen des hongers: dan geopende monden, die al wijder en wijder opengaan: dan een wereld, die ten gronde gaat door dat haar al te talrijke, door honger tot waanzin gedreven bewoners elkaar verslinden..."

Hij geeft ook een goeden raad om van die overbevolking af te komen.

»Misschien zijn zelfs in de dichtstbevolkte landen jaarlijks drie dagen voldoende, om al de fiks gebouwde armen neer te schieten, die zich gedurende den loop van dat jaar hadden verzameld. . . . De onkosten zijn niet groot. . . ." »En toch, ergens moet een fout zijn. Een goed gevormd paard zal op elke markt zijn prijs opbrengen. . . . een goed gevormd mensch daarentegen is niet eens niets waard in de wereld, maar de wereld

zou hem nog wel een aardig sommetje willen geven, als hij zich eenvoudig verbond, zich op te laten hangen. En toch — welk van die twee schepselen is het kunstigst gevormde wezen, zelfs bloot als machine beschouwd." »Overbevolkt! En toch, welk een verschrikkelijk groot gedeelte van deze wereld hebt gij reeds zoo ijverig beploegd en bespit, dat er niets meer op wil groeien? Hoe dicht is de bevolking van al die onbewoonde maar vruchtbare streken in alle werelddeelen?" Tot zoover Carlyle.

Vooral het denkbeeld, dat in de armere gezinnen talloos veel kinderen sterven, dat ook velen in de volgepropte woningen een bestaan voeren, waaronder gezondheid en zedelijkheid noodzakelijk schade lijden, dat vele vrouwen, slecht gevoed zijnde, met ziekelijkheid en zwakte de krachten moeten betalen, van haar gevorderd voor hare moederplichten, — doet menigen menschenvriend denken, dat een geringer kinderzegen die misstanden zou kunnen opheffen. Maar het is een **schandelijk voorwendsel,** als de welgevoede vrouw, het behoorlijk gehuisveste gezin op die gronden tot het neo-malthusianisme overgaat: omdat een arme vrouw, zonder voedsel, de talrijke zwangerschappen noode verdraagt, zou zij, wie het aan niets onontbeerlijks — dat is voeding, kleeding, huisvesting, — behoeft te ontbreken, zich beperken tot het voortbrengen van twee, één of van geen-één kind? Omdat de kinderen van den dompig en onrein gehuisvesten proletariër voor een groot deel ten gronde gaan, zou de gezeten burger en de RIJKE **veinzen,** ter wille van de kindersterfte neo-malthusianist te zijn? Neen, ware het hun werkelijk te doen om leniging der armoede, zij zouden, door de natuur niet te verkrachten, mede er toe bijdragen, dat door de eenvoudige behoeften van hun gezin: kleeren, voedsel, schoeisel, onderwijs, aan velen werk en brood werd verschaft, die thans door de liefdadigheid of door kunstmatige werkverschaffing gebrekkig onderhouden worden.

Overbevolking — dat begrip hangt niet af van het aantal menschen dat bestaat, maar van het aantal menschen DAT NIET TE ETEN HEEFT.

Ik ken een man, die een vrij groot vermogen bezit, een eigen villa bewoont en een goede betrekking heeft. Die man heeft zulk

een modern, ideaal huwelijk gesloten, waarin man en vrouw geheel voor elkander leven", m. a. w. een huwelijk, dat met opzet geheel kinderloos blijft. Die menschen hebben slechts één dienstbode. Heeft die haar uitgangsdag, dan gaan mijnheer en mevrouw buitenshuis eten. Zoude nu dit echtpaar om eens te noemen zes kinderen hebben, dan zou dit den man geen enkele ernstige opoffering kosten, maar dan zouden ze twee dienstboden meer moeten hebben. Door dit kindertal zou dus niet de overbevolking met zes vermeerderen, maar met twee verminderen: want in twee gezinnen zou de last des levens met de zorg voor één volwassen persoon verminderd worden. De moeders in die gezinnen, waarmee ook die mijnheer oprecht medelijden heeft, zouden zichzelf en hun kindertjes beter kunnen verzorgen als hun dochter in zulk een goede betrekking was, en misschien zou, door het leven van die gegoede kinderen de sterfte onder de arme kinderen met een klein getal verminderd worden.

Maar vóórdat we ons laten meeslepen door de bewering dat de kindersterfte en de gezondheid in ons werelddeel afhankelijk zijn van de toeneming der bevolking, moeten we die vraag eens goed onder de oogen zien. Wij hebben gezien, dat Engeland en Pruisen in deze eeuw haar bevolking minstens verdrievoudigd hebben. Met ons land en vele andere landen is het weinig minder. En als nu Malthus reeds in zijn tijd gevreesd heeft, dat die toename vermeerdering van de werkelijke armoede zou teweegbrengen — dus grootere overvulling der woningen, grooter sterftecijfer, grooter kindersterfte, dan is hij door de feiten geheel gelogenstraft. In bijna geen land, Frankrijk en België uitgezonderd, heeft het neo-malthusianisme tot op den laatsten tijd belangrijk wortel kunnen schieten onder de armere klassen. En toch is het een feit, dat nagenoeg overal de algemeene sterfte belangrijk is afgenomen, de gemiddelde levensduur verlengd: dat betrekkelijk veel minder menschen slecht gehuisvest zijn, en dat ook de kindersterfte aanmerkelijk is gedaald. Voor Amsterdam heb ik de moeite genomen, voor den tijd van de laatste 10 jaren het cijfer der kindersterfte te vergelijken met het

algemeene sterftecijfer. En ik heb bevonden, dat beide cijfers geregeld met elkaar op en neer gaan, en dat ook beide cijfers met eenige schommelingen in die jaren zeer veel zijn gedaald, niettegenstaande het aantal arme kinderen, dat geboren wordt, betrekkelijk veel grooter is geworden, omdat de meer gegoede klassen weinig kinderen meer krijgen.

De krotten, die wij nu nog door menschen bewoond zien, zijn niet nu gebouwd, nu er een zooveel grooter bevolking is, maar in vroeger eeuwen. En zoowel hier te lande als in Duitschland en Engeland, waar de bevolking in deze eeuw verdrievoudigd

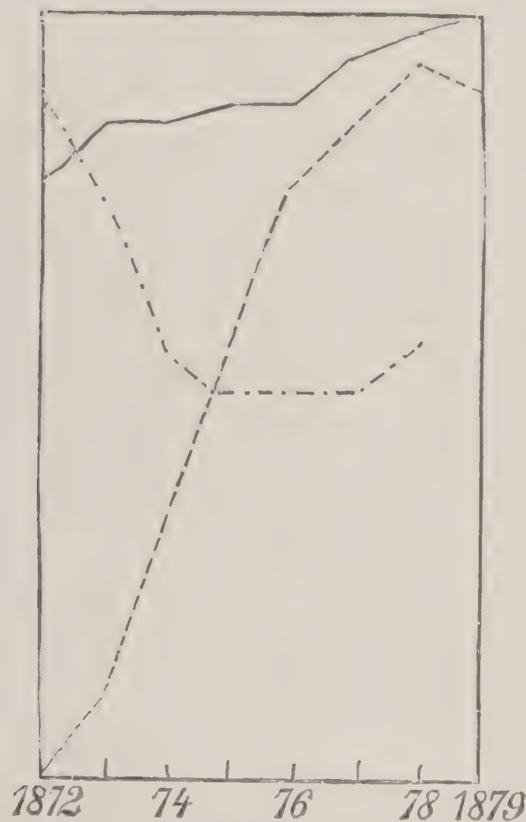

fig. 5.
(om aan te toonen, dat vermeerdering der bevolking gepaard kan gaan niet alleen met gelijk blijven van het bezit per hoofd, maar zelfs met belangrijke stijging van den gemiddelden rijkdom en daling van het aantal bedeelden).
Uit het Ned. Tijdschr. voor Geneesk. 1897, Dl. II, blz. 167.

——— bevolking.
- - - - - - - gemiddeld bezit.
-·-·-·-·- aantal bedeelden op 100,000. inw.

is, zijn niet alleen de bijgekomen bewoners niet in zulke krotten gehuisvest, maar er verdwijnen meer en meer daarvan. Voeding, gezonde woning, lucht, drinkwater, zuivere melk, dit alles is thans voor de meeste personen bereikbaar, en als men ziet, hoeveel meer aandeel aan de maatschappelijke goederen de menschen in die landen hebben thans, dan voor een eeuw, toen er driemaal minder menschen waren, is het ongeloofelijk, dat er nog geloof wordt gehecht aan de bevolkingswet van Malthus, dat nl.. als de bevolking bijv. 4 maal grooter zou worden, de productie van levensmiddelen slechts zou verdubbelen, en ieder dus slechts half genoeg zou hebben (zie fig. 5). En zooals

het met woning en voeding gegaan is, is het ook met de sterfte in het algemeen en met de kindersterfte gegaan. Zonder eenige hulp van het neo-malthusianisme zijn deze beide zaken ontzaggelijk verbeterd. Vooruitgang van de gezondheidswetenschap, vermeerdering van het toezicht der overheid op de gezondheid, algemeene verspreiding van de kennis der noodzakelijke grondbeginselen der hygiëne, ziedaar de oorzaken van die merkwaardige verbetering. Tot in vele der armste gezinnen is het besef van de waarde van reinheid, lucht en licht zoo toegenomen, dat het ieder duidelijk is, dat niet in de armoede op zich zelf de oorzaak der kindersterfte gelegen is (want 't kost misschien meer, een kind ondoelmatig te verplegen dan omgekeerd) maar in die bijomstandigheden der armoede, die wel is waar maar al te begrijpelijk zijn: onzindelijkheid, domheid, eigenzinnigheid, wantrouwen tegen goeden raad — maar toch veel verminderd zijn tegen vroeger. En nog heeft men met al die verbeteringen geenszins het toppunt der wenschen bereikt. Met behoorlijke inspanning is nog veel tot stand te brengen. Wanneer wij weten, dat de sterkst bevolkte en vruchtbaarste wijken dezer stad, waar ook veel armoede heerscht — de ons allen bekende buurten tusschen Amstelstraat, Rapenburg en Nieuwmarkt, verreweg het geringste sterftecijfer opleveren, dan ziet men, dat ook in armoedige omstandigheden gehoorzaamheid aan de eenvoudigste wetten der gezondheidleer — reinheid op spijs en drank en matigheid — mogelijk is en de heilrijkste gevolgen kan hebben.

Heeft nu het neo-malthusianisme getoond, eenigen meerderen invloed te kunnen uitoefenen op kindersterfte en gezondheid? Laat ik u hieromtrent eenige gegevens voorleggen.

In de eerste plaats, de feiten, in de Parijsche Académie de Médecine den 14 Januari 1896 medegedeeld door Dr. Lagneau. Deze geneesheer, die ook in het vorige jaar overleden is, was een van die Franschen, die naast prof. Rochard gestreden hebben en waarvan een aantal nog strijden voor het behoud van hun volk. Hij was een van de oprichters van den Bond tegen het neo-malthusianisme, die verleden jaar ontstaan is, en waarvan ik straks nog enkele woorden hoop te zeggen. Lagneau dan zegt: dat meer dan een zesde deel van de geborenen den

eersten verjaardag niet bereikt, wat volstrekt niet minder is dan in andere landen, 1) hoewel men zou meenen, dat bij een gering aantal kinderen toch bijzonder goed voor hun gezondheid zou kunnen gezorgd worden.

Lagneau schrijft dit toe aan de afwezigheid of gebrekkigheid der moederlijke zorgen bij een groot aantal kinderen.

»Nu zijn," zegt L. »in onzen Staat, die zeer geavanceerd maar zeer gebrekkig in beschaving is, vooral in de steden vele moeders, door haar maatschappelijke positie of haar beroep, verplicht, zich van haar kinderen te scheiden, ze uit te besteden ver van haar eigen toezicht, ja, dikwijls ze over te laten aan de openbare liefdadigheid. Moeders, door haar mannen of minnaars verlaten, moeten vaak haar kinderen, half stervend, aan het gasthuis of vondelingengesticht overgeven. De meesten kunnen het daar niet meer ophalen."

»In 1892 waren er in Frankrijk bijna 80.000 verlaten of gevonden kinderen, en 15.000 weeskinderen, zoodat 1 op iedere 1000 kinderen beneden 14 jaar geheel buiten een gezin werd groot gebracht.

»Voor een deel ligt dit aan de toename der onwettige geboorten. Vóór de invoering van den »Code Civil", met zijn berucht verbod van het onderzoek naar het vaderschap, waren er 48,8 van iedere 1000 geboorten onwettig. In 1893 bedraagt dit getal voor het geheele land 88, en voor Parijs alleen 288, dat is 2 onwettige op 5 wettige geboorten. In Engeland daarentegen is het cijfer op 48 blijven staan."

In Amsterdam bedroeg dit cijfer in de laatste jaren 60, en in aanmerking genomen, dat ook hier de »Code Civil" zijn invloed doet gelden, kan men deze verhouding voor een groote stad vrij gunstig noemen.

»De kosten van het onderhoud der verlaten kinderen bedroeg in 1891 bijna 22 miljoen francs; voor het Departement der Seine alleén ruim 8 miljoen. Ondanks de groote zorgen door de voornaamste geneeskundigen er aan besteed, kan de moederzorg nimmer vervangen worden. Van honderd onwettig geboren kinderen zijn er nog slechts 26 in leven op den leeftijd waarop zij in militairen

(1) In Nederland is de kindersterfte gedaald tot $^1/_7$.
N. M. b. m.

dienst treden, terwijl van de anderen 67 per honderd in leven zijn gebleven.

Nog meer in aantal dan de verlatenen zijn die vrouwen, vooral in de steden die, om te kunnen voldoen aan de werkelijke of ingebeelde eischen van haar positie, zich van haar kinderen scheiden en ze toevertrouwen aan min of meer veraf wonende gehuurde minnen.

Men kan aannemen, dat van de vrouwen, die den leeftijd hebben om kinderen te krijgen, twee derden in een of andere betrekking zijn, en hiervan slechts een vierde gedeelte als dienstboden. Zoodoende is de helft der vrouwen in werkplaats, winkel of kantoor bezig. Als men nu bedenkt, dat de stedelijke bevolking ruim een derde gedeelte van de geheele bevolking uitmaakt, en dat de vrouwen met betrekkingen grootendeels in de steden wonen, dan begrijpt men, dat daar slechts weinig vrouwen zijn, die zich geheel aan haar gezin kunnen wijden. (1)

Ziedaar reeds een voorbeeld van het »individueel geluk" in de gezinnen. Terwijl in ons land, met betrekkelijk groote gezinnen, het grootste deel der vrouwen zich aan haar gezin kan wijden, omdat de man genoeg verdient voor de huishouding, is dit in Frankrijk slechts bij weinigen het geval. Ik behoef u niet te wijzen op den invloed, dien deze uitgebreide vrouwenarbeid op de loonen moet hebben. Ook daarop moet ik later terug komen. Thans wil ik er alleen op wijzen, hoe daar de vrouw niet is de verzorgster,

---

(1) Te Amsterdam, waar uit den aard der zaak meer vrouwen in een beroep werkzaam zijn dan in de kleinere plaatsen, is de toestand toch veel gunstiger dan in Frankrijk (het land als geheel genomen). Van de 1000 gehuwde vrouwen van 16—50 jaar wordt een beroep uitgeoefend door 85; hiervan zijn slechts 25 ondergeschikt. Van de 1000 vrouwen in 't algemeen van 16—50 jaar wordt een beroep uitgeoefend door 240 (ongerekend ongehuwde dienstboden), waarvan 195 ondergeschikt. Nu zijn er van de 1000 vrouwen 140 hoofden van gezinnen. Het is dus betrekkelijk zeldzaam, dat een vrouw haar man moet bijstaan in de kostwinning. (Berekend volgens het Amsterdamsch Statistisch Jaarboek, 1895 I).

maar de compagnon van den man (1). Zij hebben dan ook geen tehuis. Hun kinderen zijn, zooals we zullen zien, uitbesteed en 's avonds moet, als er tijd en geld is, de ontspanning buitenshuis gezocht worden.

Maar laten we Dr. Lagneau verder hooren. »Dan zijn er in de steden onder de gegoede gezinnen wel velen, die ruim genoeg bewoond zijn om de kinderen thuis te houden, maar de moeders zijn vaak van zwakke gezondheid. De sterfte aan tering in de groote steden van Frankrijk is schrikbarend: te Parijs bedroeg zij in 1894 22 pCt. van de geheele sterfte".

(In Engeland is sedert het jaar 1870 de teringsterfte met 40 pCt. afgenomen. Te Parijs is zij thans naar evenredigheid 3 maal grooter dan in Engeland (Gazette Hebdom, de Médecine et de Chirurgie, 1896, no 18). Dit wat betreft den «gunstigen" invloed van het neo-malthusianisme op de tering.)

»Zoodoende," vervolgt Lagneau, »zijn het vaak de geneeskundigen, die de moeders afraden, de zorgen voor het zoogen der kinderen te voegen bij de zoogenaamde plichten der samenleving."

»De dienstboden verkeeren in de meest ongewenschte omstandigheden. Voór de geboorte harer buiten-echtelijke kinderen blijven zij zwaren arbeid verrichten en brengen dan ook minder flinke kinderen ter wereld; de noodzakelijkheid, om in haar levensonderhoud te voorzien, nadat zij het gasthuis verlaten hebben, doodt het geringe overschot van haar moederlijk gevoel voor de

---

(1) Eén mijner bekenden merkte onlangs op, dat de noodzakelijkheid, waarin de vrouw door het neo-malthusianisme komt, om buiten het gezin mede te doen aan den strijd om het geld (wat ook veroorzaakt wordt door het te groote getal meisjes, dat in neo-malthusianistische landen geboren wordt; zie blz. 26), haar berooft van de reinheid van karakter, die in normale omstandigheden de vrouw eigen kan blijven. Hierdoor missen de kinderen in overerving en opvoeding dat zedelijk element, wat hun tot nu toe althans van de zijde van één der ouders werd meêgegeven. Snelle ontaarding van het menschdom moet hiervan het gevolg zijn.

kleinen, waaraan zij maar al te vaak haar ellende en verlatenheid toeschrijven."

»Het is moeilijk, het getal te bepalen van de andere vrouwen — koopvrouwen, bedienden, werksters, die er toe komen de kinderen weg te zenden. Wel schrijft de wet voor, dat iedere uitbesteding van een zuigeling moet aangegeven worden, maar als de kinderen bij familie of vriendinnen gezonden worden, geschiedt die aangifte niet. De getallen, door de aangiften opgeleverd, zijn dus ver beneden de werkelijkheid, en toch schrikwekkend genoeg."

In de 100 Fransche steden boven de 20.000 inwoners werden in 1890 geboren 182.000 kinderen — daarvan werden er 45.000 weggezonden — zegge bijna een vierde gedeelte. In Parijs is het erger: 18.500 van de 56.000, dus een derde gedeelte ontbeert iedere moederlijke verzorging! En in Lyon worden van de 8101 geborenen 3576 — bijna de helft — door de moeders aan huurlingen buiten haar toezicht overgelaten. Dit alles ongerekend de kleine ballingen, die niet aangegeven worden.

»De wet beschermt die verlatenen. Ruim 1,700,000 frcs. wordt uitgegeven voor de inspectie der tandelooze kostgangertjes. Eenige departementen hebben gelukkig daarvoor nog zoo goed als geen uitgaven. Het Departement der Seine alleen geeft voor dat doel 284.000 frcs. uit. Maar die inspectie kan met dat al, door onvoldoende opgaven, en door het niet opvolgen der door de inspecteurs aanbevolen maatregelen weinig nut opleveren. Ook zijn sommige inspecteurs geneigd, de toestanden in hun kring van inspectie te fraai voor te stellen. Voor een juiste statistiek der sterfte zou het noodig zijn, den leeftijd der kinderen nauwkeurig in rekening te brengen. Als zij eens eenige maanden oud zijn, is het gevaar, dat zij bij gebrek aan moederlijke zorgen te gronde gaan, veel verminderd."

De cijfers der inspecteurs nu loopen zonder onderscheid over al de kinderen tot den leeftijd van twee jaar. Over dien leeftijd dooreengenomen, sterven van de jeugdige Parijzenaars, die in de provincie besteed zijn, 21 pCt. zoo zij een min hebben, en $32^1/_2$ pCt. zoo zij met de flesch worden groot gebracht. Hieronder zijn echter ook vele kinderen, die eerst eenige weken of maanden na de geboorte weggezonden worden, zoodat de gevaarlijkste leeftijd

voorbij is. Rekent men de kinderen, die in de eerste weken vertrekken, afzonderlijk, dan blijkt, dat van de 100 wettige kinderen, die gezoogd worden, 27.5 pCt. in het eerste levensjaar sterven. Dat zijn dus de kinderen die in de gunstigste omstandigheden verkeeren. Van de 100 wettige fleschkinderen sterven er dan het eerste jaar 42. En bij de onwettige kinderen sterven er 39 pCt. van de borstkinderen en 52 pCt. (meer dan de helft!) van de fleschkinderen.

Laten wij trachten, ons een oogenblik voor te stellen, hoe verschrikkelijk de hier geschilderde toestand is. In Parijs hebben wij dus twee onwettige geboorten telkens als er vijf wettige zijn. Met andere woorden: een zeer groot deel der bevolking heeft nooit een vader gekend; is zonder naam, als kind der schande, opgegroeid. Op iedere schoolbank moeten eenige van zulke kinderen zitten, in iederen speeltuin mengen zich onder de anderen een menigte van kinderen, die niet weet, wat het is, in een gezin opgevoed te worden.

Maar ook van de anderen weet een groot aantal dat niet. De eerste levensjaren worden bij huurlingen doorgebracht. Geen vader of moeder lacht het kind toe bij zijn eerste stamelen, steunt het bij zijn eerste wankelende stapjes. Als het zoover is, dat vader en moeder er geen last meer van hebben, dan gaat het naar huis, de verdere opvoeding wordt toevertrouwd aan de school.

En de ouders: geen ander streven, dan om te zamen het noodige geld te verdienen. Voor de kinderen blijft ruimte noch tijd over. Nauwelijks, dat de moeder tijd neemt, haar één of twee kinderen ter wereld te brengen. Terstond moet de zuigeling weg. Drie van de zeven Lyonsche kinderen. Geen zorg voor de kleinen, maar ook geen vreugde. De Hollandsche moeder weet wel, wat reinheid voor de kinderen is. Zij zou den teeren kleinen man in 't eerste jaar zelfs onder haar toezicht niet door een dienstbode laten wasschen. De Fransche moeder houdt boek voor de zaak, maakt bloemen en wat niet al!

Onder de ingekomen brieven is er één uit de plaats, waar ze zich flauw herinnert, dat haar wichtje is. Ze maakt dien open: het kind is dood, zoo wordt haar bericht.

Opvoeden, daarmee kunnen die ouders zich niet bemoeien — gelukkig! De weelde, als men opmerkt, hoe de verstandelijke en

zedelijke eigenschappen zich in de jonge zielen ontwikkelen, zij kennen die niet. Het samen bepeinzen der ouders, hoe de verkeerde uitgroeisels der kleine karaktertjes te snoeien, zij weten er niets van.

Nu vorder ik van niemand dat hij het met mij eens zij, dat juist het neo-malthusianisme heeft m e d e g e w e r k t tot de verergering der boven beschreven toestanden. Maar n i e m a n d zal kunnen ontkennen, dat het die n i e t h e e f t k u n n e n b e l e t t e n.

Het neo-malthusianisme, dat beloofd heeft:

dat het bestaan gemakkelijker zal worden, dat het individueele geluk zal toenemen, dat men de kinderen beter zal kunnen voeden en opvoeden, dat de kindersterfte geringer, het aantal huwelijken grooter zal worden en dat daardoor de zedelijkheid zal verbeteren,

heeft niet belet,

dat in het Fransche gezin man en vrouw zóo hard moeten werken, dat voor de zuigelingen geen tijd overschiet; dat drie van de zeven Lyonsche o u d e r p a r e n geen o u d e r v r e u g d e, drie van de zeven Lyonsche k i n d e r e n geen o u d e r l i e f d e kennen; dat de kindersterfte toeneemt; dat de onwettige geboorten voorbeeldeloos talrijk zijn.

Waar het beloofd heeft:

vermindering der uitgaven aan het proletariaat,

heeft het niet belet,

dat alleen de verlaten en uitbestede kinderen jaarlijks millioenen bij millioenen aan het Fransche volk kosten.

Wanneer ik als dokter bij een 30 millioen zieken gedurende een kwarteeuw of langer een middel zou toepassen, en ik ondervond **juist het tegendeel** van wat ik ervan verwacht heb, dan schrijf ik het niet meer voor en probeer het eens met wat anders.

Dan scheld ik niet ieder ander middel voor k w a k z a l v e r i j uit, en noem ik niet ieder, die van mijn middel niet gediend is, een domkop. Dan spreek ik niet van »verouderde wapenen", waar mijn eigen middel verouderd is.

En als dat middel nog daarbij g e v a a r l i j k is, dan wacht ik geen oogenblik om het op te bergen. Dat middel bestaat uit

raadgevingen en leeringen. De raadgevingen worden moedwillig verspreid onder ongehuwde lieden en gretig door hen opgenomen, zoodat de ontucht toeneemt. En de leeringen bederven het gemoed van het publiek zoodanig, dat zeer velen, hetzij omdat de voorbehoedmiddelen hun te lastig zijn, hetzij omdat hun werking mislukt, tot andere, misdadige middelen (art. 297 W. v. S.) hun toevlucht nemen, die tevens hoogst gevaarlijk zijn, zoodat ook in ons land reeds menig gezin van de moeder beroofd werd, in den bloei van haar jaren.

Op tientallen kan men voor Amsterdam alleen reeds het jaarlijksch aantal slachtoffers schatten.

Wie dus tegen dat middel niet waarschuwt, pleegt verzuim. Nog eens, als ik mij verbeeld, dokter te zijn van de zieke maatschappij, dan laat ik mij door de ondervinding leiden bij het voorschrijven van middelen.

En als ik de zieke zou zijn, de miljoenen-hoofdige patient, dan zou ik tot den dokter zeggen: dank je wel voor de goede bedoeling, **maar ik ben niet van plan, uw drankje in te nemen.**

Ook van andere schrijvers mocht ik eenige cijfers verzamelen, die tot dezelfde gevolgtrekkingen voeren. Daar is datzelfde Normandië, waar de bevolking met $^1/_3$ gedeelte is afgenomen sedert den aanvang van deze eeuw. De bevolking van dit land is van jong tot oud een prooi van den alcoholgeesel, zooals eveneens in de Fransche Academie van Geneeskunde is medegedeeld. In 't algemeen is het misbruik van sterken drank in Frankrijk ontzaggelijk toegenomen, (terwijl het in ons land verminderd is) zoodat Frankrijk in dit opzicht althans bovenaan staat in de rij der beschaafde natiën. In 1894 zijn in de gestichten van het Dept. der Seine 624 mannen en 151 vrouwen opgenomen, die door alcohol krankzinnig waren (Progrès Médical 1896, p. 331). In dat jaar had $^1/_3$ gedeelte der krankzinnige mannen en $^1/_8$ gedeelte der krankzinnige vrouwen hun ongeluk aan den sterken drank te wijten. Zeven jaren vroeger bedroegen die getallen slechts $^1/_4$ gedeelte voor de mannen en 1/25 gedeelte voor de vrouwen. En door die toeneming

vermeerdert weer het aantal jeugdige misdadigers en lijders aan vallende ziekte. Maar laat ons tot Normandië terugkeeren.

De gemiddelde levensduur, die in alle landen, dank zij den vooruitgang der hygiène, toeneemt, is dáar gedaald van 62 op 39 jaar! Waanzin en misdaden zijn schrikwekkend toegenomen, eveneens het getal levenloos geboren en zwakke kinderen en het aantal afkeuringen voor den militairen dienst. In 1800 was 1 van de 26 geboorten onwettig. In 1892 één van de drie!

Hoe welsprekend zijn deze cijfers tegenover het vermoeden, onlangs ook voor deze vereeniging geuit door een hoogleeraar, die als criminoloog een welverdienden naam bezit, dat door de talrijkheid van het gezin het toezicht op het gedrag der kinderen gebrekkig zou zijn, en dat daardoor ontaarding en misdadigheid der jeugd in de hand gewerkt zou worden (1). Geen zaak, waarop ouderlijke tucht en toezicht van zooveel invloed is als het gedrag der dochters. Welnu, jaarlijks is in Normandië 1 van iedere 3 geboorten onwettig, hoewel ook bij den verboden omgang de voorbehoedmiddelen niet ongebruikt zullen blijven; gelukkig, dat in ons land zulk een verhouding nog ongehoord is, ondanks of dank zij onze grootere gezinnen. Trouwens, op welk beginsel, op welk voorbeeld kunnen de neo-malthusiaansche ouders wijzen, zoo zij hun kinderen op den goeden weg willen houden?

En reeds nu kan ik nadruk leggen op één der rampen, die de werkman en de kleinere burger ook hier van het neo-malthusianisme te wachten heeft: de ongebondenheid der vrouwelijke jeugd, de schande, die in het gezin der ouders wordt binnen gebracht; de zucht naar weelde en vermaak, welke de vrouw, die

---

(1) De gemiddelde leeftijd, waarop de misdadigheid een aanvang neemt, daalt in Frankrijk meer en meer, m. a. w. de misdadigheid der jeugd neemt daar toe. Het aantal correctioneele veroordeelingen is van 1881—95 gestegen met 14 pCt.; moord en doodslag met 16 pCt.; misdrijven tegen de zeden ten opzichte van kinderen met 20 pCt. („Semaine Médicale" 1897 no. 31.)

eenmaal de levensgezellin van den werkman zal worden, bij die levenswijze eigen wordt, en waarmee zij het levensgeluk van haar man zal verwoesten — dat zijn de weldaden, die in de wereld gebracht worden door hen, die zich zelf voor de beste vrienden van den werkman houden.

En staat nu in ander opzicht Frankrijk vooraan in de rij der beschaafde volken, wat gezondheidstoestand en sterftecijfer betreft? Neen, het staat bij hen ten achteren, hoewel het misschien het gunstigst gelegen land ter wereld is. Al die maatregelen van openbaren gezondheidsdienst, inenting, watervoorziening, rioleering die in andere landen zoo krachtig worden toegepast, laten dáar nog zeer veel te wenschen over. De afgevaardigden en ministers van dit ontzenuwde, door het neo-malthusianisme ontzenuwde volk, hebben wel aan andere belangen te denken, dan aan die eerste belangen. De vermeerdering van de kennis der hygiëne is ook dáar niet zonder invloed gebleven, maar die invloed is lang niet zoo groot geweest als in Pruisen en Engeland.

En in 't bijzonder de vrouwen, die thans niet meer afgetobd worden door de vele bevallingen, die moeten dan toch wel veel gezonder zijn geworden. Laat ik niet spreken over de duizende slachtoffers van de morfine, slachtoffers van de verveling, de innerlijke onvoldaanheid, de willoosheid en de genotzucht, die de geleiders zijn van het neo-malthusianisme. Laat ik u slechts éen cijfer noemen: In 15 jaren hebben, volgens een Parijsche dissertatie, $^1/_2$ millioen Fransche vrouwen — bijna ongeloofelijk! — een operatie ondergaan, waardoor zij geheel van haar voortbrengingsvermogen beroofd zijn. En al kan men nu aannemen, dat de Fransche geneeskundigen onder den invloed der heerschende richting wat lichtvaardig tot zulk een verminking overgaan, toch is het zeker, dat een vrouw, die niets mankeert, zich geen inwendig lichaamsdeel laat ontnemen en van de gezondheid der Fransche vrouwen levert dit getal een treffend beeld. Eigenaardig zijn ook de uitkomsten, die de statistiek bij de Engelsche en Fransche postadministratie heeft geleverd. Wegens ziekte werden in Engeland door de mannelijke beambten gemiddeld 7.9 dag per jaar verzuimd, door de vrouwelijke beambten gemiddeld 12.2. In Frankrijk door de mannen 19.2, door de vrouwen 33.5 dag. Men ziet, dat ook met het oog op den

algemeenen gezondheidstoestand het neo-malthusianisme in geenen deele zijn beloften vervuld heeft. (Ned. Tijdschr. v. Geneesk. 1896, II. no. 25.)

Maar een geheel onverwacht gevolg schijnt het neo-malthusianisme te hebben, nl. dat er in Frankrijk te veel meisjes — vergeleken met het aantal jongens, geboren worden. In de meeste landen worden ongeveer 106 jongens tegen 100 meisjes ter wereld gebracht. Maar, doordat er van de meisjes minder sterven, zijn er op den huwbaren leeftijd toch reeds veel meer vrouwen dan mannen. De noodzakelijkheid, dat die vrouwen in haar eigen onderhoud voorzien, brengt mede, dat zij den mannen een onvermijdelijke, maar zeer ongewenschte concurrentie aandoen. Immers, de vrouw behoeft doorgaans slechts voor zichzelf te zorgen, terwijl een man er op uit is, om een gezin te kunnen onderhouden. Die concurrentie maakt alweer, dat er vele mannen niet kunnen trouwen en hierdoor blijven nog meer vrouwen ongehuwd. Maar uit een studie van Dr. E. Maurel — een geneeskundige die volstrekt niet tegen het neo-malthusianisme is, — blijkt, dat in Frankrijk 104 meisjes tegen 96 jongens geboren worden. En dat dit het gevolg is van het neo-malthusianisme blijkt alweer uit een verdere berekening, die aantoont, dat er in de gezinnen met slechts één kind van de 175 kinderen, die geboren worden, slechts 75 jongens zijn. (Zie Maandblad »Getuigen en Redden", Augustus 1896 en Gaz. Hebdom. 1896 no. 78).

Hoe dit komt, kan natuurlijk niemand verklaren, maar begrijpen kan ieder, dat dit op de loonen en op het aantal huwelijken een zeer schadelijken invloed moet hebben.

Intusschen wil ik een verdere bespreking van wat de werklieden in 't bijzonder van het neo-malthusianisme te wachten hebben, tot het tweede gedeelte mijner voordracht uitstellen.

II.

Ik wil u een klein verhaal van Fritz Mauthner voorlezen.

De werkman Tillier meldde zich beschroomd aan bij den directeur der groote ijzerfabriek.

»Ik... heb een bruid, mijnheer den directeur... permitteert U? Trouwen! Ze is een braaf meisje. Wij zouden niet zoo..."

»»En ons later op den hals komen. Kerels! Ben jullie dan mal? Tillier, gebruik je verstand, drink een borrel en wees vroolijk!""

»Mijnheer de directeur, dat zouden we niet willen! Zij is een braaf meisje. Trouwen!"

»»Nu dan voor den drommel, ja! Maar je kent het reglement. Een werkman, die meer dan twee kinderen heeft, wordt terstond ontslagen.""

»Dat weten we al, mijnheer de directeur. Ik dank u ook wel en als ik..."

»»'t Is wel. Ik heb geen tijd.""

Tillier verliet het gebouw met een gezicht, alsof de zon in zijn binnenste was opgegaan.

Op de plaats wachtte Marie. Zij keek hem aan en viel hem om den hals. »»Ik dank je, ik dank je! Nu zal je eens zien!"" — »Ja, Marie, ik heb 't hem ook gezegd. Je bent een braaf meisje."

Toen een jaar ten einde was, kwam Tillier weer bij den directeur. Weer zag hij er uit, alsof de zon in hem was opgegaan.

»Mijnheer de directeur, ik meld mij aan. We hebben er een."

»»Jongen of meisje?""

»Een jongen, mijnheer de directeur, een jongen. O, die vuistjes..."

Tillier lachtte, dat de directeur jaloersch op hem werd.

»»Het is goed, Tillier. Ik heb het genoteerd. Je kent toch het reglement? Ga nu aan je werk.""

»Vandaag"... »»Wat?""... »Niets, mijnheer de directeur."

Weer een jaar later stond Tillier gebukt in een ketel, die in elkaar geklonken moest worden. Hij moest van binnen met zijn rug de platen tegenhouden, en de geweldige hamerslagen verduren.

»'t Leek wel of dat erg naar je zin was," zei een kameraad in 't schaftuur. »Je trok net 'n gezicht als een Sinterklaasvrijer." Tillier lachte. »Je kent toch mijn jongen, hé? Een flinke. En als ik vandaag naar huis kom, is er misschien weer zoo een. God, God mijn arme Marie." Na afloop van het werk snelde Tillier nog vlugger naar zijn woning dan anders. Op den drempel trok hij z'n laarzen uit. Toen sloop hij naar binnen. Marie lag bleek te bed, maar zij glimlachte. Een buurvrouw was bezig, kamillenthee

te roeren op de kachel. Nu Marie? vroeg Tillier. »Ja, Tillier" zei de buurvrouw. »'t Is best afgeloopen. Tweelingen zijn het, allebei gezond". En ze wenkte met het hoofd naar den hoek, waar bij den slapenden jongen in den wieg, aan het voeteneinde, twee kinderkoppen, zoo groot als een appel, uit een pak linnengoed voor den dag kwamen. Tillier ging er op zijn kousen naar toe. Hij keek naar de drie kinderkopjes, naar Marie en toen naar de buurvrouw.

Aardig, hé? zei hij eindelijk, en lachte. Op eens greep hij naar het voorhoofd en schreeuwde: maar nu zijn het er drie!

Eén en twee is drie, zei de buurvrouw en Marie lachte ook. Maar Tillier ging op zolder en hing zich op — — van wege 't fabrieksreglement.

Dat is een verdicht verhaal, zult gij zeggen. Zeker, maar de kern, die er in zit, is waar, en dat is: dat de werkman, zoo hij toegeeft aan het neo-malthusianisme, zich kromt onder h e t v e r n e d e r e n d s t e s l a v e n j u k, waarmede nog ooit de eene mensch den andere heeft beladen. L o o n s l a v e n... hoe vaak wordt niet dat woord misbruikt, alsof men reeds daardoor een slaaf is, omdat men voor loon moet werken — hard moet werken zelfs, als de omstandigheden het niet anders meebrengen. Neen, niemand is een slaaf, zoo hij niet v r ij w i l l i g of g e d w o n g e n afstand doet van zijn menschenwaarde. Welnu, hij, die zijn werk aanbiedt aan een patroon, zooals er reeds zijn, die als voorwaarde stelt, dat de werkman ten hoogste 2 kinderen zal krijgen — doet voor zichzelf en zijn vrouw van zijn menschenwaarde afstand. Wenscht die man een vrouw te huwen, dan moet hij haar reeds vooraf zeggen: weet, dat ik mij naar lichaam en ziel aan mijn patroon verkocht heb. Gevoelt gij het als een smaad, zoo ik u voorstel, op die wijze te huwen, dan kunt gij mijn vrouw niet zijn.

En zal de werkman, die zich aldus vernederd heeft om zijn stoffelijk belang, werkelijk dat belang daarmee dienen? Wat is toch duidelijker dan dat de patroon, die er in geslaagd is, zijn fabriek te bevolken met zulke slaven, thans daarvan gebruik zal maken, en, naarmate van de geringere behoeften van zijn werklieden met kleine gezinnen, ook minder loon zal geven? — En doet hij dit niet uit slim overleg, dan zal hij er wel toe gedwongen worden door de concurrentie van andere patroons, die reeds vóór hem het

loon gedrukt hebben. De niet-neo-malthusiaansche werkman zal dan natuurlijk de grootste schade lijden onder die gedrukte loonen, maar de wèl-neo-malthusiaansche werkman ondervindt te laat, dat zijn handelwijze hem vernedert, zonder dat het hem voordeel geeft. Dan zal hij er misschien tegen opkomen, en erover klagen, dat de zelfzucht van de patroons hem tot slaaf gemaakt heeft — maar het was zijn eigen verblindheid, die hem op voordeelen deed hopen, die niet gekomen zijn.

Het is ermee als met de Zondagsrust. Thans is het Zondagswerk zoodanig in alle maatschappelijke verhoudingen doorgedrongen, dat het onmogelijk schijnt, den werklieden van velerlei vakken weer een vrijen Zondag te verschaffen. Ziende, hoe zij onder het onafgebroken werk lijden, zouden zij graag den ouden toestand weer herstellen en spreken van onbillijke eischen van patroons en publiek.

Maar als niet een aantal werklieden van begin af bereid was geweest, den Zondag eraan te geven, zou er geen sprake van zijn geweest, dat patroons of publiek eischen zouden gesteld hebben.

Het is zoo gemakkelijk gezegd: het loon zal stijgen, als er minder aanbod van werkkrachten is. Maar men vergeet voortdurend, dat door het neo-malthusianisme de vraag naar werkkrachten nog veel sterker vermindert.

Wat moeten er voor een normaal gezin niet een aantal werkkrachten bezig zijn. Wat ik vroeger over dit onderwerp gezegd heb (Kunstmatige beperking der bevolkingstoename, 1895, bij v. Creveld & Co), is vaak met felheid bestreden, maar niemand is nog opgekomen tegen mijn bewering: dat de vraag naar eerste levensbehoeften zoodanig vermindert, als de gezinnen niet geregeld toenemen, dat noodzakelijk moet afnemen de welvaart van hen, die in die levensbehoeften voorzien; en dat is het grootste deel van de kleinere burgerij, van den handwerksstand en van de landbouwende bevolking. Laat ik alleen noemen het bouwvak. Als de bevolking in alle beschaafde landen op één hoogte blijft (en dat is toch het ideaal der neo-malthusianisten) of zelfs vermindert, dan behoeft er niet meer gebouwd te worden dan noodig is tot hernieuwing of vervanging van oud geworden huizen.

Daar loopt dan de timmerman, de metselaar en al zijn verwanten. Ik verzeker u, dat een metselaar liever met 10 kinderen zijn kost verdient, dan met 2 honger lijdt.

Dat in werkelijkheid de vraag naar arbeidskrachten door het neo-malthusianisme vermindert, leerde ik onlangs uit een opstel van den politieken redacteur van één onzer liberale bladen — een man, die in het neo-malthusianisme volstrekt geen kwaad ziet. Deze schreef: de kanker der werkeloosheid vreet in Frankrijk veel dieper in dan bij ons te lande. En nog op andere wijze vond ik juist aan de zijde der tegenstanders steun voor mijn beweren, dat, zoo het neo-malthusianisme in stoffelijk opzicht ten goede komt aan een deel der maatschappij — dat het voordeel dan vooral getrokken wordt door de meer gegoede standen, die zoodoende allerlei genot kunnen najagen, en hun kapitaal opgestapeld behouden, zonder dat zij er moeite voor doen, om door eerlijken arbeid, die honderden tot zegen zou strekken, hun positie in de maatschappij te handhaven. (1) Zoo zeide mij onlangs een neo-malthusianist van de goedige soort: ja, zie je, als ik nu een millioen heb, en ik heb 10 kinderen, dan krijgen die ieder maar 1 ton. Dan moeten ze aan menschen, die ook maar 1 ton hebben concurrentie aandoen. Ik antwoordde, dat ook de millionairs de minder rijken volstrekt niet sparen bij de jacht naar het geld en ook dat men met deze redeneering maar geen propaganda moest maken onder de werklieden, want dat het dezen weinig zou kunnen schelen, of de menschen met tonnen concurrentie te verduren hebben of niet.

Maar nog meer werd mijn beweren gesteund door een onzer groote bladen, waar men, naar aanleiding van de bekende discussie in de 1e kamer kon lezen: nu de hoogere standen grootendeels neo-malthusiaansch gezind zijn, is het maar zaak, dat de lagere zich

---

(1) Zelfs Prof. H. Treub, van wiens naam nog al eens gebruik wordt gemaakt voor de neo-malthusianistische reclame »gelooft van een sociaal standpunt, dat het neo-malthusianisme mislukken zal, of liever dat het verkeerd werken zal" (Medisch Weekblad, 18 December 1897).

daar ook maar naar voegen, omdat zij het anders niet kunnen volhouden. Ik wil u deze woorden eens nader uitleggen: Zij beteekenen: wij gegoeden hebben volstrekt niet noodig, ons gezin te beperken; wij kunnen vele kinderen voeden, kleeden, onderwijs verschaffen; wij behoeven ons geen genot te ontzeggen — maar, wij wenschen door geen kleintjes gebonden te zijn; wij willen uitgaan, diners bijwonen, en mooi blijven. Nu weten wij wel, dat dit — ons genoegen — u, kleinere burgers, het brood uit den mond neemt, en dat gij uw ondergang slechts eenigszins kunt verdragen door ons voorbeeld te volgen; wij weten ook, dat dit tegen uw geweten strijdt, dat uw vrouwen zich ervoor schamen, — maar wij zijn niet van zins, om ons genot daarvoor na te laten. — Indien werkelijk de geest der rijken zóo zou zijn, gelijk die schrijver het voorstelde, zou dit dan niet veel erger zijn dan de geschiedenis van dien markies in de vorige eeuw, die 's nachts in zijn slaap gestoord werd door het gekwaak van kikkers en voor wien de boeren 's nachts moesten opblijven om de dieren onder water te houden? Maar het is niet zoo. Ik ben overtuigd, dat vele rijken, zoo zij beseften, welk nadeel hun neo-malthusianisme aan de maatschappij berokkent, het zouden laten varen. Want het is met tegenzin, en in strijd met hun beginselen, dat velen er toe overgaan, maar hoevelen zijn er, die tegen een mode durven handelen?

Want de hoofdzaak is, dat het een mode is. Een dame van stand, die drie kinderen heeft — laat staan nog meer — zou allerlei aanmerking en bespotting moeten verduren. Daar kunnen er niet veel tegen. En de hoofdzaak is, dat men de openbare meening in een ander spoor moest trachten te leiden. Want vroeger hadden al die verkeerde handelingen ook plaats, maar bleven beperkt tot de wereld der ontucht en tot enkele reeds geheel verdorven voorname geslachten. Men schaamde zich ervoor, zoo iets te bekennen, en daarom breidde zich het euvel niet uit. Maar thans zegt de neo-malthusianist omgekeerd tot zijn bekenden, dat zij zich moeten schamen als zij geen neo-malthusianisten zijn, en dan zijn de menschen inderdaad zoo gewillig zich te schamen en zetten zich heen over al den afkeer, de bezwaren, ja de gevaren, die hun nieuwe levenswijze voor hen oplevert.

Maar niettemin is in Frankrijk, waar de mode zóó algemeen is, een aantal mannen en vrouwen opgestaan, die genoeg vertrouwen hebben in de kracht hunner redenen, om te verwachten, dat hun gezamenlijk optreden hun volk weer op den rechten weg kan brengen. Daarom moet men voor ons land niet wanhopen, waar dit in de verte nog niet zoo neo-malthusiaansch gezind is als Frankrijk. En als in Frankrijk de mode kentert, gebeurt dit hier ook.

Op een gunstig oogenblik en onder voortreffelijke leiding is die beweging ontstaan. Zooeven was, na ontzaggelijke offers, het eiland Madagascar door de Franschen veroverd. En nu — weten zij niet, wat ermede te beginnen.

Terwijl Engeland en Duitschland geen oogenblik verlegen zitten om hun nieuwe wingewesten met flinke, ondernemende zonen te bevolken, die met den natuurlijken rijkdom dezer ongerepte landen het bezit van hun vaderland vergrooten, verwerft Frankrijk koloniën, maar heeft geen kolonisten; scheepsbouw, uitvoerhandel en andere bedrijven, die als maatstaf van den welvaart kunnen gelden, kwijnen weg (1).

Men begint in te zien, dat het schip van staat niet op veilige wateren zeilt. En terwijl in 1886 prof. Rochard, wiens woorden

---

(1) In het jaar 1895, leest men in le Soleil, werd de Fransche uitvoerhandel uitgedrukt door een som van 3 miljard 376 miljoen, de Duitsche door 4 miljard 144 miljoen.

Voor twintig jaren bedroeg de Fransche uitvoerhandel nog voor 800 miljoen francs meer. Sedert heeft Frankrijk elk jaar 40 miljoen verloren, en is de Duitsche uitvoerhandel met 1200 miljoen toegenomen. Voor twintig jaren stond de Fransche handelsvloot veel hooger dan de Duitsche. Thans beschikken de Fransche zeilvaartuigen over een ruimte van 253,000 tonnen, de Duitsche over 567,000 tonnen; de Fransche handelsstoombooten zijn samen 492,000 tonnen, de Duitsche echter 953,000 tonnen groot.

»De Duitschers hebben ons," zegt le Soleil verder, »van alle markten verdrongen, waar we vroeger alleen heerschten, zij slaan ons in onze eigen koloniën, en zelfs in Frankrijk binden zij ons met goed succes den strijd aan. Zulke nederlagen, die zich van dag

ik u straks mededeelde. nog meende, dat een bond tegen het neo-malthusianisme door bespotting gedood zou worden, en daarom dit middel afkeurde, — ontstaat in 1895 een bond, onder voorzitterschap van een man, die meer dan allen de gelegenheid en de bevoegdheid bezit om de toestanden van Frankrijk te beoordeelen, n.l. de directeur van de Statistische Werken van Parijs, Dr. Bertillon. Deze bond is reeds geteekend in zijn reglement, dat een geringere contributie vordert, naarmate een lid meer kinderen heeft. Datzelfde beginsel wil de bond ook in de staatswetten opgenomen zien; hoogere belasting van ongehuwden — lagere van huisvaders. Maar zoo billijk als deze bepaling is, zelfs van een neo-malthusiaansch standpunt, toch zal men niet in ernst gelooven dat iemand, die anders neo-malthusiaan zou zijn, nu meer kinderen zou willen afwachten in het vooruitzicht, dat hij *f* 25,— afslag in de belasting zou krijgen. Dit wordt ook door het dagblad le Temps opgemaakt. Maar wèl verwacht het blad heil ervan, zoo den gegoeden standen met klem en volharding wordt voorgehouden, dat het vaderland om hun vruchtbaarheid verlegen is. Het wanhoopt er niet aan, dat die leering de zelfzucht zal overwinnen. Voor 100 jaren brachten de mode en de beschaving het mede, dat de Fransche moeders onder allerlei voorwendsels weigerden, haar kinderen te zoogen. De aandrang van een man — Rousseau — was toen voldoende om haar op het pad der natuur terug te brengen. Het voordeel van een bond is ook daarin gelegen, dat hierdoor de schijn vermeden wordt, alsof de tegenweer uitgaat van eén godsdienstige richting of eén politieke partij (zie Sociaal Weekblad, 13 Juni 1895).

Ook zal iemand, die als jonge man of vrouw tot zulk een bond is toegetreden, beter bestand zijn, deels door de ontvangen leeringen, deels door zijn gevoel van solidariteit met den bond, tegen de

---

tot dag herhalen, die van jaar tot jaar grooter worden, zijn erger dan alle verliezen in den oorlog. Zij veroorzaken minder opschudding, maar zij voeren een land zekerder tot den ondergang, hongeren het uit, verlammen het, dooden het.

verleiding of bespotting, ja, de verwijten van neo-malthusiaansche vrienden.

Maar, zult gij vragen, zoolang het neo-malthusianisme nog niet overwonnen is, en terwijl het vast staat, dat het stelsel ons bestaan moeilijker maakt — hoe moeten wij ons dan staande houden?

Laat ik, om deze vraag te beantwoorden, een korte gelijkenis uit den Talmud aanhalen.

Een der wijzen wilde een voetpad opgaan, dat dwars door een korenveld liep. Een meisje hield hem tegen, zeggende: ziet gij niet, dat dit een korenveld is? »Ik dacht," was het antwoord, »dat het een voetpad was." — Zij, die het pad hebben platgetreden, hernam het meisje, zijn roovers, **evenals gij**!

Ziet gij, het neo-malthusianisme is zulk een weg, om er gemakkelijker te komen, maar een die over een korenveld loopt. Wie dien weg betreedt, vertrapt het brood van anderen — ook het uwe! Hij is een roover in overdrachtelijken zin. Maar zoo gij nu zelf gaat zeggen, ik wil het pad ook volgen; het is nu eenmaal platgetreden, — dan zijt gij ook een roover! Dan vertreedt gij het koren van uw vriend, uw broeder, die langer stand houdt voor dezelfde beginselen, die ook gij hebt voorgestaan, totdat gij tot het neo-malthusianisme zijt overgaan. Zijn strijd, die ook eenmaal de uwe was, wordt daardoor weer zwaarder. Nog eens, gij zoudt het brood vertreden van hen, die ook in uwe oogen hooger staan dan gij zelf. Maar neen, ook gij plaatst u voor het voetpad en roept hun, die het willen bewandelen, toe: ziet toch, dat het een korenveld is! Ik weet, dat gij het neo-malthusianisme niet zoudt aanvaarden, zelfs als het u stoffelijk voordeel kon brengen. Maar ik vond het niet overbodig, u erop te wijzen, dat dit voordeel slechts een waan is. En om die overtuiging te bevestigen, meen ik niet beter te kunnen doen, dan te besluiten met de woorden, geschreven door Ds. H. Pierson te Zetten naar aanleiding van het boek van Dr. Maurel, van wien ik reeds in het eerste gedeelte vertelde, dat hij had geconstateerd, dat er in Frankrijk te veel meisjes worden geboren. Zooals gezegd, is deze geen tegenstander van het neo-malthusianisme maar hij vindt toch, dat het in Frankrijk overdreven wordt. Hij zegt: »Indien wij recht hebben de beperking, zooals zij bij ons

voorkomt, af te keuren, dan is het omdat de grenzen vaak overschreden worden, daar zij vooral wordt uitgeoefend door hen, die er het minst reden voor hebben, en die de middelen bezitten om hun kinderen op te voeden."

»Kortom: ik geloof niet, dat men de opzettelijke beperking als zoodanig heeft af te keuren, maar wel de overdrijving en het verkeerde gebruik, dat men er van maakt. Nergens is die overdrijving zoo sterk als in Frankrijk en toch is er uit het oogpunt van de nationale welvaart geen volk, dat minder recht daartoe heeft."

Nu zou ik wel eens willen weten, hoe overdrijving te vermijden is, als men het neo-malthusianisme eenmaal toelaat. »'t Is dan ook merkwaardig, hoe Dr. Maurel tot een beteren toestand wil komen. Hij wil een premie zetten op het krijgen van kinderen, maar niet in den gewonen zin van dit woord. Wat hij verlangt, is, dat elk kind, zoodra het 25 jaar oud is, jaarlijks een zekere som aan zijn ouders zal moeten betalen, b.v. *f* 25 of zooveel meer als men dragen kan. Voorts verlangt hij een subsidie aan ouders, zoodra zij meer dan 5 kinderen zullen hebben, bijv. ook *f* 25 per jaar, hetgeen een uitgaaf van 20 à 22 millioen gulden zou eischen, of, als men eerst met het zesde kind begon: 10 millioen. Een zijdelingsch voordeel van den maatregel, om elk 25-jarig Franschman zekere som te doen betalen, zou ook zijn, dat deze zich wat bezuinigen moest en daardoor het gevaar van overvoeding zou worden verminderd, wat wederom ten goede komt aan de vruchtbaarheid".

»Wat dunkt u van zulke maatregelen? Ziet men nog niet in, dat het gemakkelijker is een volk te demoraliseeren, dan het op den rechten weg terug te voeren. Welke dwaze kunstmiddelen worden hier voorgesteld, om goed te maken wat men lichtvaardig bedorven heeft".

«Doch de Neo-Malthusiaan, die den achteruitgang der bevolking niet als zulk een ramp beschouwt, zal van zulke voorstellen zich niet bijster veel aantrekken en zich neerleggen bij de overweging, dat aangezien Nederland geen rol speelt in de groote politiek, wij geen groot leger behoeven en dus met welgevallen den achteruitgang kunnen gadeslaan.

»Welaan, laat ons zien, wat aan die vermindering der bevolking verbonden is. Behalve de reeds genoemde wanverhouding tusschen

de geboorten van jongens en meisjes noemt Maurel dat volgens zijn statistiek juist in de rijkste gezinnen, met de minste kinderen het grootste aantal doodgeboren kinderen voorkomt!

»Voorts, dat het jaarlijksch aantal jongelingen, dat van de lijst der dienstplichtigen geschrapt moest worden wegens krankzinnigheid, in 14 jaren tijds verdriedubbeld is."

»Eindelijk, dat het jaarlijksch aantal lotelingen, dat afgekeurd moest worden, in 13 jaren tijds met 16 pCt. is toegenomen en het getal der geheel ongeschikten met 25 pCt.

»Zulke cijfers achte men niet gering; zij beteekenen voor Frankrijk, niet alleen wat het leger, maar ook wat de werklieden betreft, niet weinig. Globaal genomen kan men zeggen, dat die 25 pCt. achteruitgang op de miliciens weder een deficit van 175000 werklieden vertegenwoordigt. Of zulk een cijfer nu de kansen op geluk voor de anderen vermeerdert, beslisse alweer de lezer."

»Men zou toch zeggen: dit alles geeft te denken. Laat men dan toch nadenken en zich afvragen of men met een theorie de werkelijkheid mag willen dwingen."

»Kan een leer, die tot zulke resultaten leidt, onschuldig zijn?

»Is men dan zóo zeker van zijn zaak, dat men de meerdere weelde, het lager mannelijke geboortecijfer, den achteruitgang in levenlooze geboorten, de meerdere gebrekkelijkheid en toenemenden waanzin als nietsbeteekenende dingen beschouwt?"

»Vermeerdert men de kansen op geluk, als men met zulke feiten voor zich, de natuur gaat verkrachten?"

»Al kan tegenover Dr. Maurels cijfers misschien een andere statistiek worden gesteld, mag men zoo laten spelen met vuur, zonder ernstig de gevolgen te hebben nagegaan?"

»Is het niet honderdmaal gebleken, dat de wetenschap ten slotte gelijk gaf aan hetgeen de moraal bij instinct gevoeld had, niet te deugen?"

»Men bedenke zich tweemaal, eer men een gansch volk waagt aan zulke gevaarlijke proefnemingen."

Het lokaas: vermeerdering op de kansen van levensgeluk, thans volgens Maurel al vaak onwaar bij rijken, zal nog

meer blijken onwaar te zijn, als men geheel een volk vergiftigd heeft met deze theoriën."

»Men voedt stelselmatig het egoïsme, de slapheid van de ouders, die de zorgen van de opvoeding zoo min mogelijk willen voelen, die lusten willen zonder lasten, die zich het leven zoo pleizierig mogelijk willen maken, en zou dan uit dit alles een flink, krachtig, degelijk geslacht opgroeien?"

»Geloove wie dit gelooven kan; wij zijn van het tegendeel overtuigd en hopen, dat Nederland de oogen zal open doen en zich zacht spiegelen aan een ander."

NASCHRIFT.

Daar het in mijn bedoeling lag, in de voorafgaande bladzijden mijn voordracht nagenoeg onveranderd weer te geven, wilde ik geen gebruik maken van latere publicaties, die tot mijn doel dienstig konden zijn. Een uitzondering moet ik echter maken voor de merkwaardige mededeeling van Dr. Menno Huizinga, Inspecteur van het Geneeskundig Staatstoezicht, op het 6e Nederlandsch Natuur- en Geneeskundig Congres in April jl.

Een zorgvuldig statistisch onderzoek, waarvan de bijzonderheden niet tot ons onderwerp behooren, brengt hem o. a. tot de gevolgtrekking, dat de kunstmatige vruchtbaarheidsbeperking in Nederland nog niet statistisch is aan te toonen.

En hij hoopt, dat ook later vruchteloos daarnaar zal worden gezocht.

Hij berekent, dat bij een algemeen aangenomen 4 kinderenstelsel onze bevolking juist in evenwicht zou blijven.

Aan een eenigszins krachtige emigratie, een verruiming van de spheer van Nederlandsche werkzaamheid, zou dan niet te denken zijn, zegt Dr. H. ongeveer:

»Indien langzamerhand," vervolgt hij, »gelijk ontwijfelbaar geschieden zou, de natuurlijke verhouding tusschen last en lust genoegzaam uit de volksbegrippen zou zijn verdwenen en wellicht reeds een kinderental van 3 als maximaal zou worden aangezien (1), dan zou Nederland jaarlijks 25000 zielen verliezen. Wie met mij niet leeft in een kosmopolitische droom-

(1) In een kortelings verschenen geschrift worden zelfs zij, die nog 1 of 2 kinderen krijgen »schipperaars" genaamd.

wereld, maar voorloopig nog de natiën beschouwd wil zien als organismen, die een zelfstandig leven hebben te leiden en te verdedigen, mag en moet tegen dergelijke ons volksleven bedreigende gevaren ernstig waarschuwen."

»En zegge nu vrij de Neo-Malthusiaan, dat zijn theorie slechts in praktijk zal worden gebracht, zoolang de nood daartoe dringt — hij vergist zich. Een volk, dat eenmaal geleerd heeft te genieten zonder last, neemt niet zoo licht opnieuw, alleen ter wille van nationale aspiratiën, groote bezwaren op zich."

»Overtuigen ons de economen, dat het belang der volkswelvaart vermindering van den bevolkingsaanwas dringend eischt, en is daarvoor verlaging der nataliteit eenmaal noodzakelijk, dan zijn niet die middelen daartoe geïndiceerd, die als TWEESNIJDEND WAPEN wellicht het materiaal belang tijdelijk kunnen bevorderen; maar daarnaast op den duur dit schaden en het ideëel belang reeds van begin af kwetsen; middelen en wegen, waarop Goethe's woord zal toepasselijk zijn: »Die ich rief, die Geister, werde ich nun nicht los."

